MEDISCH WERK OP CURAÇAO IN 1939-1946

DOOR

P. WAGENAAR HUMMELINCK ¹⁾

Werd op Curaçao, aan de instellingen waarvan natuurwetenschappelijke onderzoekingen konden worden verwacht, in oorlogstijd weinig wetenschappelijk werk van beteekenis verricht — doordat het werk van deze lichamen geheel op de praktijk was ingesteld en de bezetting met wetenschappelijk personeel tot het uiterste was beperkt ²⁾ — aan het Departement Openbare Gezondheidsdienst waren gedurende die jaren een aantal personen verbonden die de fakkel der wetenschap in het kleine, nog onbezette deel van het Koninkrijk der Nederlanden brandende wisten te houden. De opsomming van 58 streng wetenschappelijke, medische geschriften, welke in 1939-1946 werden gepubliceerd, spreekt in deze reeds een duidelijke taal.

Tot enkele jaren voor den oorlog was het medisch werk in

¹⁾ Naar inlichtingen van den patholoog-anatoom van den Openbaren Gezondheidsdienst, PH. H. HARTZ.

²⁾ Men raadplege hierover de artikelen over het natuurwetenschappelijk onderzoek in Curaçao gedurende de oorlogsjaren in het Jaarboek van den „Natuurwetenschappelijke Studiekring voor Suriname en Curaçao” 1945-1946. (*Uitg. Studiekring Suriname Curaçao* 1, 1946) p. 65-70 en in de *W.I. Gids* jrg. 27, dl. 28, 1946, p. 363-375. — Ten aanzien van het natuurwetenschappelijk werk der medici ben ik hierin zeer onvolledig geweest. Zoo wordt in het Laboratorium van den Openbaren Gezondheidsdienst een zeer „natuurwetenschappelijk” gedeelte van de diergeneeskunde verricht, n.l. de bacteriologie (door dr. A. W. POT) en de pathologische histologie, vooral het tumorenonderzoek (door PH. H. HARTZ). Ook de bijdragen voor de „Registry of Veterinary Pathology” kwamen uit dit laboratorium. Bovendien heeft de heer HARTZ bijdragen geleverd voor de „Staining Procedures”, waarin hoofdstukken als Plant Cytology en Plant Anatomy voorkomen, welke in de eerste plaats voor biologen zijn bestemd.

Curaçao uitsluitend op de praktijk gericht. Systematisch onderzoek naar de op Curaçao voorkomende ziekten was toen onmogelijk door het ontbreken van een behoorlijk ingericht laboratorium met specialisten voor bacteriologie, serologie en pathologische anatomie, en met goed geschoold technisch personeel. De op het eiland aanwezige artsen waren met werk overladen.

In de periode 1935–1939 werd het personeel van den Openbaren Gezondheidsdienst uitgebreid met een specialist voor inwendige ziekten, wien de behandeling van de hospitaalpatienten werd opgedragen en met een neus-keel- en oor-arts, tevens schoolarts. Het laboratorium kreeg de beschikking over een bacterioloog-seroloog en een patholoog-anatoom, een analyst voor de bacteriologische afdeling en een amanuensis-preparator voor de pathologische anatomie. In 1941 werd het laboratorium in een ruimer en beter ingericht gebouw ondergebracht. Ook het medische personeel van de Geneeskundige Dienst der Curaçaosche Petroleum-Industrie-Maatschappij werd zoowel vóór als tijdens den oorlog belangrijk uitgebreid. In de beide ziekenhuizen, het St. Elisabeth's hospitaal en het sanatorium „Het Groene Kruis” werden klinische laboratoria ingericht, waarin goed geschoolde analysten te werk werden gesteld. Hierdoor werd het laboratorium van den Openbaren Gezondheidsdienst voor al te groote overbelasting gespaard, al had het voortdurend met een tekort aan geschoold personeel te kampen.

Door al deze verbeteringen en uitbreidingen werd het mogelijk, in samenwerking met de in de stad practiseerende artsen, zich een inzicht te verschaffen in de aard en de frequentie van de op Curaçao voorkomende ziekten. Weldra bleek, dat de bacillaire dysenterie, die vroeger niet in de Curaçaosche statistieken voorkwam, een der belangrijkste infectieziekten was, en dat er geregeld sterfgevallen aan amoebendysenterie, met of zonder leverabsces als complicatie, voorkwamen. Terwijl vroeger aangenomen werd dat autochthone gevallen van filariasis op Curaçao niet voorkwamen, bleek deze ziekte onder de inheemsche bevolking lang niet zeldzaam te zijn. Het regelmatig voorkomen van rheumatische hartaandoeningen, die volgens de heerschende opvatting in de tropen uiterst zeldzaam zijn, kon door microscopisch onderzoek worden bewezen. Ook werd het voorkomen aangetoond van psittacosis en van de murine vorm van vlektyphus. Onderzoek werd gedaan naar de kankersterfte en verschillende localisatie's van de boosaardige gezwellen, naar de frequentie van de sikkelcelziekte en van de syphilis, en naar het

voorkomen en de oorzaken van de tropische eosinophilie. De op Curaçao voorkomende muskieten werden gedetermineerd en hun verbreiding over het eiland nagegaan. Naast deze meer systematische onderzoeken werden zeldzame of interessante ziektegevallen nauwkeurig onderzocht en gepubliceerd.

Regelmatig werd laboratorium-onderzoek verricht voor de, tijdens den oorlog op Curaçao en Aruba gestationeerde Engelsche en Amerikaansche troepen. De Geneeskundige Dienst van de C.P.I.M. verrichtte o.a. een zeer belangrijk werk met de behandeling van de gewonden en zieken onder de bemanning der Curaçao aanlopende tankers.

De patholoog-anatoom hield (reeds sinds Maart 1937) een maandelijksche medische causerie voor de Curaçaosche Radio-Vereeniging.

Wat betreft de werkzaamheden „naar buiten” het volgende:

Gedurende de oorlogsjaren werd herhaaldelijk pathologisch-anatomisch onderzoek voor de in Suriname werkzame chirurgen verricht. Ook werd door de bacteriologische afdeling het Surinaamsche laboratorium verschillende malen geholpen. Toen prof. DROOGLEEVER FORTUYN in 1943 aan de geneeskundige school te Paramaribo werd verbonden en voor het onderwijs in de histologie geen goed geoutilleerd laboratorium en geen behoorlijke verzameling preparaten aantrof, werd hem door „Curaçao” een collectie histologische preparaten en menscheijk materiaal ter beschikking gesteld.

Een aantal honden-tumoren werd afgestaan aan de „Registry of Veterinary Pathology” te Washington D.C., een collectie interessante gevallen welke wordt aangelegd voor studie-doeleinden. Regelmatig werd bijgedragen tot de „Registry of Ovarian Tumors” van de American Gynecological Society te Baltimore. Als lid en vertegenwoordiger voor West-Indië van de Biological Stain Commission heeft de Heer HARTZ bijdragen geleverd voor het loose-leave boek „Stainig Procedures”.

Op verzoek werden preparaten en weefsels afgestaan aan: Dept. de Anatomia Patológica de la Universidad Central te Caracas, Dept. of Medicine University of Chicago, Dept. of Surgical Pathology Mac.Gill University te Montreal. De histologische laboratoria van de Gem. Univ. te Amsterdam en de R. Univ. te Groningen ontvingen in het najaar van 1945, een groot aantal in paraffine ingesloten orgaanstukjes ten behoeve van den microscopischen cursus voor medische studenten.

De gouvernements-arts en plaatselijke directeur van den Gezondheidsdienst op Aruba, R. J. ARENDS, bezocht in opdracht van Z.Ex. den Gouverneur eenige conferenties op het gebied van Hygiëne en Quarantaine. In 1946 hield PH. H. HARTZ, in het Pathological Institute van de McGill University te Montreal een voordracht over „The geographical pathology of Curaçao, N.W.I.”

LITERATUUR

- PH. H. HARTZ: The incidence of malignant tumors in unselected autopsy material at Curaçao, Netherlands West Indies. *American Journal of Cancer* 40, 1940, p. 355. — Routine staining of the beta cells of the islets of Langerhans with Masson's tetrachrome stain. *Archives of Pathology* 33, 1942, p. 541. — Tumor del ovario del tipo Brenner. *Boletín Clínico* (Medellín, Colombia) 8, 1943, p. 1. — Quistes dermoideos ovaricos cancerosos. *Bol. Clín.* 8, 1944, p. 561. — Contribution to the histopathology of filariasis. *American Journal of Clinical Pathology* 14, 1944, p. 34. — Caso de una glándula mamaria accesoria retro-anal. *Revista Sudamericana de Morfología* 2, 1944, p. 63. — So-called granular cell myoblastoma of the thigh with organoid structure. *Amer. J. Clin. Path.* 14, 1944, p. 582. — Role of schistosomiasis in the etiology of cancer of the liver in the Chinese. *Arch. Path.* 39, 1945, p. 1. — Proliferation of muscle cells in the myometrium of the nonpregnant uterus. *Arch. Path.* 39, 1945, p. 323. — Cancerous synovial tumors. *Arch. Path.* 40, 1945, p. 88. — Frozen sections from Bouin-fixed material in histopathology. *Stain Technology* 20, 1945, p. 113. — Lymphangioma cavernosum ovarii. *Annales de la Academia de Medicina de Medellín* (3) 1, 1945, p. 500¹⁾. — Giant cystic arrhenoblastoma of the ovary containing entodermal epithelium and a carcinoid. *American Journal of Pathology* 21, 1945, p. 1167. — La fijación de las biopsias y de las piezas quirúrgicas para el examen microscópico. *Revista de la Policlínica Caracas* 14, 1945, p. 249. — De kleuring van de alpha-cellen der eilandjes van Langerhans met Lendrum's formolcarbolfuchsinemethode. *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde* 90, 1946, p. 496. — Adenomyoepithelioma of sweat gland. *Amer. J. Clin. Path.* 16, 1946, p. 385. — Human strongyloidiasis with internal autoinfection. *Arch. Path.* 41, 1946, p. 601. — Osteo-sarcoma. *Bol. Clín.* 9, 1946, p. 27. — Development of sebaceous glands from intralobular ducts of the parotid gland. *Arch. Path.* 41, 1946, p. 651.
- PH. H. HARTZ & M. J. HUGENHOLTZ: Mitotic activity in uterine leiomyomas. *Amer. J. Clin. Path.* 12, 1942, p. 523.
- PH. H. HARTZ & A. VAN DER SAR: Een geval van leiomyoma malignum uteri met zeer groote hartmetastase. *Ned. Tijdschr. Geneesk.* 83, 1939, p. 1746. — Tuberculosis del estómago. *Revista de Sanidad*

¹⁾ Niet onder oogen gehad; vermeld op gezag van PH. H. HARTZ.

- y de Asistencia Social 1940¹⁾. — Over het voorkomen van de zoogenaamde protozoaire cellen in een ulcus oesophagi. *Geneeskundig Tijdschrift voor Nederlandsch-Indië* 81, 1941, p. 1310. — Chloroleukemia. *Amer. J. Path.* 18, 1942, p. 715. — Ulcerative tuberculosis of the stomach. *American Review of Tuberculosis* 47, 1943, p. 46. — Proliferative activity in Brunner's glands. *Amer. J. Path.* 20, 1944, p. 931. — Inclusiones nucleares y protoplasmáticas en el epitelio renal después del tratamiento con bismuto. *Revista Sudamer. Morf.* 2, 1944, p. 268. — Teratoma of the liver in an infant. *Amer. J. Clin. Path.* 15, 1945, p. 159. — Tuberculoid reaction in a retroperitoneal neurocytoma. *Amer. J. Clin. Path.* 15, 1945, p. 473. — Occurrence of rheumatic carditis in the native population of Curaçao, Netherlands West Indies. *Arch. Path.* 41, 1946, p. 32. — Cancerous cyst of the tail of the pancreas simulating carcinosarcoma. *Amer. J. Clin. Path.* 16, 1946, p. 219. — Rare malignant tumors in children. *Amer. J. Clin. Path.* 16, 1946, p. 776.
- PH. H. HARTZ & A. VAN DER SAR & A. VAN MEETEREN: The occurrence of mitotic divisions in glomeruli in glomerulonephritis and malignant sclerosis. *Amer. J. Path.* 17, 1941, p. 563.
- PH. H. HARTZ & F. R. VAN DE STADT: The occurrence of protozoan-like cells in a biopsy from the anus. *Amer. J. Clin. Path.* 13, 1943, p. 148.
- A. VAN MEETEREN & H. G. S. VAN RAALTE: Het bloedbeeld na splenectomie verricht wegens traumatische miltruptuur. *Geneesk. Tijdschr. Ned. Indië* 81, 1941, p. 728.
- A. W. POT: Difco SS agar in the diagnosis of bacillary dysentery. *The Lancet* 1942, 1, p. 677. — The isolation of *Bacterium typhosum*. *The Journal of Pathology and Bacteriology* 55, 1943, p. 100. — De soorten en types der op Curaçao gekweekte dysenteriebacteriën. *Ned. Tijdschr. Geneesk.* 90, 1946, p. 650.
- A. W. POT & A. VAN DER SAR & H. G. S. VAN RAALTE: Bijdrage tot de kennis der bacillaire dysenterie op Curaçao. *Geneesk. Tijdschr. Ned. Indië* 82, 1942, p. 234.
- H. G. S. VAN RAALTE: Methylchloride intoxication. *Industrial Medicine* 15, 1945, p. 436¹⁾. — De infectieuze hepatitis. Diss. Leiden, 1946; E. J. Brill, Leiden, 115 pp.
- H. G. S. VAN RAALTE & A. VAN MEETEREN: Aniline-vergiftiging en haar behandeling naar aanleiding van een geval. *Geneesk. Tijdschr. Ned. Indië* 81, 1941, p. 771.
- A. VAN DER SAR: Lues ventriculi. *Ned. Tijdschr. Geneesk.* 83, 1939, p. 5254. — Anemia con eritrocitos en forma de hoz en la gestación. *Revista Policl. Caracas* 12, 1943, p. 1¹⁾. — El síndrome bocio exoftálmico, carditis reumática aguda y bloque cardíaco. *Revista Policl. Caracas* 12, 1943, p. 213¹⁾. — Lepra en las Antillas Neerlandesas. *Revista Policl. Caracas* 13, 1944, p. 76¹⁾. — The Pelger-Huet's familiar nuclear anomaly of the leukocytes. *Amer. J. Clin. Path.* 14, 1944, p. 544¹⁾. — Un caso de meningitis causado por el *Bacillus proteus*. *Revista Policl. Caracas* 14, 1945, p. 243. — Pulmonary ascariasis; its relationship to the eosinophil lung and Löffler's

¹⁾ Niet onder oogen gehad; vermeld op gezag van PH. H. HARTZ.

- syndrome. *Amer. Rev. Tuberc.* 13, 1946, p. 440¹⁾. — De behandeling van de pneumococcus-meningitis met de gecombineerde penicilline-sulfonamidetherapie. *Ned. Tijdschr. Geneesk.* 90, 1946, p. 572.
- A. VAN DER SAR & PH. H. HARTZ: Leucemia y embarazo. *Revista Policl. Caracas* 12, 1943, p. 325¹⁾. — The syndrome: tropical eosinophilia and microfilaria. *American Journal of Tropical Medicine* 25, 1945, p. 83. — Mycetoma pedis. *Amer. J. Clin. Path.* 16, 1946, p. 129. — El síndrome eosinofilia tropical y microfilaria. (Informe de un nuevo caso). *Revista Policl. Caracas* 15, 1946, p. 183. — Skeletal lymphosarcomatosis with secondary hyperparathyroidism. *Amer. J. Clin. Path.* 16, 1946, p. 701.
- H. SPITZER: Lues in het derde district van het eiland Curaçao, Nederlandsch West-Indië. *Geneesk. Tijdschr. Ned. Indië* 81, 1941, p. 2199. — De mijnworm-bestrijding in Simpsonbaai (St. Maarten) Nederlandsch West-Indië. *Geneesk. Tijdschr. Ned. Indië* 81, 1941, p. 2255. — Protein depletion in pregnancy toxemia. *Western Journal of Surgery, Obstetrics and Gynecology* 54, 1946, p. 39¹⁾.

¹⁾ Niet onder oogen gehad; vermeld op gezag van PH. H. HARTZ.